
Büttner, J.; Gens, Wolfgang :

***A feszültséginverterek kommutálóképességének javítása a
kommutálókondenzátor vezérelt utántöltésével***

Zuerst erschienen in:

Elektrotechnika / a Magyar Elektrotechnikai Egyesület. -

Budapest : Lapkiadó Vállalat, ISSN 0367-0708, 76. Jg. (1983), H. 5-6, S. 189 - 192

A feszültséginverterek kommutálóképességének javítása a kommutálókondenzátor vezérelt utántöltésével*

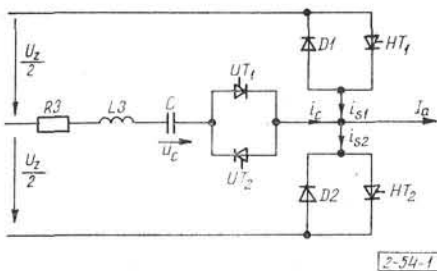
J. BÜTTNER – W. GENS, Ilmenau**

A kényszerkommutációs feszültséginverterek bemeneti vagy közbensőkori U_z feszültsége vezérlési, illetve zavarűrés okból nem állandó. A kommutálókondenzátort U_z -től függetlenül általában külön, egyenfeszültségű tápforrásból töltik fel. Így a közbensőkori feszültség változása esetén is kifogástalanul kommutálni lehet a legnagyobb terhelőáramot.

Ha kommutáció közben a főirisztor gyújtásának időpontját megfelelően vezéreljük, akkor a legnagyobb terhelőáramot csökkentett közbensőkori feszültségen is lehet kommutálni járulékos segéd-feszültség nélkül [1].

A váltóirányító működéséből kiindulva meghatározták, hogy csökkentett közbensőkori feszültségen hogyan kell elméletileg meghatározni a gyújtás időpontját. Az elméletileg kapott eredményeket összehasonlították a gyakorlati mérések eredményeivel. Megvizsgálták továbbá azt is, hogy a közbensőkori feszültség változásának sebessége milyen hatással van a gyújtási időpontok meghatározására és milyen elméleti eredményekre számíthatnak.

Az áttekinthetőség érdekében az inverter kommutációja alatt lejátszódó folyamatokat egy fázisra tárgyaljuk (1. ábra). A másik két fázisban a folyamatok természetesen azonosan játszódnak le.

1. ábra. Az inverter egy fázisának főáramköri vázlata

Tételezzük fel a következőket:

- a félvezetők ideálisak;
- a rezgőkörök véges jóságából adódó veszteségeket az $R3$ ellenállással vesszük figyelembe;
- kommutáció közben az I_a terhelőáram állandó, hiszen a kommutálókör saját frekvenciája lényegesen nagyobb a terhelőkör frekvenciájánál.

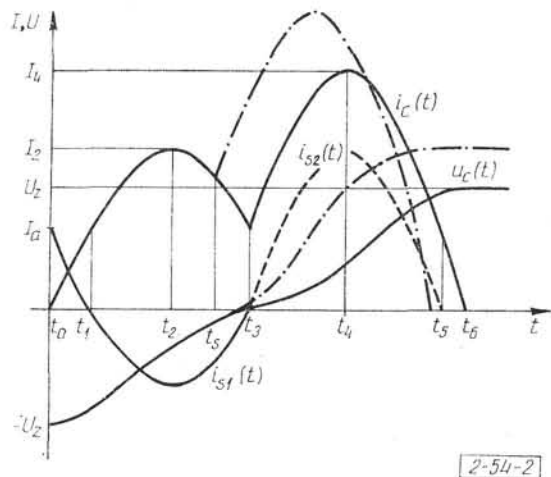
* A Budapesten, 1981. október 19–24. között megrendezett 4. Erőáramú Elektronika Konferencián elhangzott előadás.

** J. BÜTTNER és W. GENS a Technische Hochschule Ilmenau Elektrotechnikai Tanszékének oktatói (Ilmenau, NDK).

1. Az inverter kommutációja alatt lejátszódó folyamatok

Az inverter működésének magyarázatakor tételezzük fel, hogy a HT1 főirisztor vezet és a C kommutálókondenzátor $u_c = -U_z$ feszültségre töltődik fel (2. ábra). HT1 oltásakor az UT1, C, L3, R3, $U_z/2$ és HT1 alkotta rezgőkörben az (1) egyenlet szerinti szinuszos $i_{s1}(t)$ áram alakul ki, amely DI-en záródik, ha i_{s1} negatív.

$$i_{s1} = I_a - \left(\frac{U_z}{2} - U_{c0} \right) \frac{\omega_0}{\omega} \sqrt{\frac{C}{L3}} e^{-\delta t} \sin \omega t. \quad (1)$$

2. ábra. A kommutáció alatt lejátszódó jellegzetes időfüggvények

A képletben U_{c0} az U_c kondenzátorfeszültség kezdeti értéke, ω_0 az oltókör saját frekvenciája:

$$\omega_0 = \frac{1}{\sqrt{L3C}}. \quad (2)$$

HT2 főirisztor a $t=t_s$ időpontban gyújtva, az UT1, C, L3, R3, $U_z/2$ és HT2 alkotta rezgőkörben az $i_{s2}(t)$ szinuszos áram alakul ki:

$$i_{s2} = I_b e^{-\delta t} \left(\cos \omega t - \frac{\delta}{\omega} \sin \omega t \right) + \left(\frac{U_z}{2} - U_{cs} \right) \frac{\omega_0}{\omega} \sqrt{\frac{C}{L3}} e^{-\delta t} \sin \omega t - I_a, \quad (3)$$

ahol

$$\delta = \frac{R3}{L3} \quad \text{és} \quad U_{cs} = U_c(t_s).$$

Ha az i_c áram az UT1 tirisztor tartóárama alá csökken, a tirisztor kialszik és ezzel a kommutáció befejeződik. A terhelőáram HT1-ről D2-re kommutál, a kommutálókondenzátor feszültsége pedig átrendül. Így a HT2 főtirisztor következő oltásához a feltételek kialakulnak.

A következő tirisztor gyújtásának t_s időpontját a $t_2 \leq t_s \leq t_3$ tartományban változtatva, az $U_c(t_0)$ feszültség végértéke befolyásolható (az ábrán szaggatott vonallal jelöltük). E vezérlési módszerrel csökkenő közbensőkori feszültség ($U_z < U_{zn}$) mellett is a legnagyobb I_a terhelőáramot, illetve állandó közbensőkori feszültségen nagyobb terhelőáramot ($I_a > I_{a\text{ megeng}}$) lehet kommutálni.

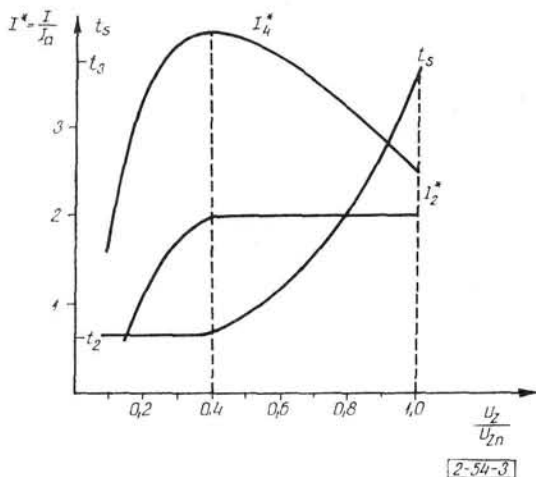
2. A gyújtási időpont meghatározása kvázifolyamatos közbensőkori feszültség esetén

Hogy a főtirisztorok kíméleti idejét biztosíthassuk, oltáskor az i_c áramnak az I_2 csúcserőértéket el kell érnie. Ehhez az oltás keretén belül a kondenzátornak $U_{ce} = u_c(t_0)$ feszültséggel kell rendelkeznie. Azt a t_s gyújtási időpontot, amelyenél a szükséges U_{ce} kezdeti érték kialakul, csak iterációval, az inverter kvázistacionárius állapotában lehet meghatározni.

A kvázistacionárius állapot feltétele a következő:

$$|u_c(t_0)|_{n-1} - |u_c(t_0)|_n < \varepsilon. \quad (4)$$

A következő tirisztorgyújtás t_s időpontjának és a kondenzátor I_2^* és I_4^* csúcserőáramainak alakulását a 3. ábrán láthatjuk a kommutálókör egy jellemző hullámellenállására a közbensőkori feszültség függvényében.

3. ábra. Az áram viszonylagos I_2^* és I_4^* csúcserőértékei és a megfelelő t_s gyújtási időpont csökkentett közbensőkori feszültség függvényében

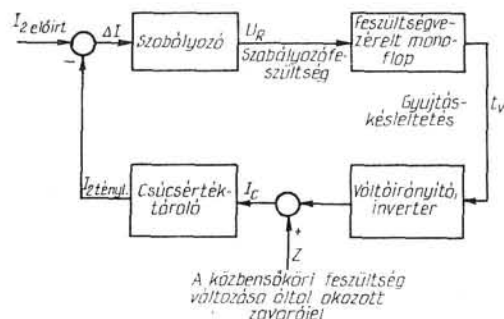
Láthatjuk, hogy a legnagyobb I_b áram kommutációjához szükséges I_2^* áramcsúcserőértéket állandó értéken lehet tartani $0,4 U_{zn} \leq U_z \leq U_{zn}$ közötti közbensőkori feszültség mellett, ha a gyújtás időpontját a $t_2 \leq t_s \leq t_3$ tartományban változtatjuk. Ha

$U_z < 0,4 U_{zn}$, akkor a kapcsolás kommutációképesége nem tökéletes, mivel a kondenzátor I_2 csúcserőárama nem elegendő ahhoz, hogy a legnagyobb I_a terhelőáramon a HT1 és HT2 főtirisztorok kíméleti ideje betartható legyen. A megengedhető legkisebb $U_{z\min}$ közbensőkori feszültség nagymértékben függ az oltókör hullámellenállásától. Megválasztásától függően

$$U_{z\min} = (0,3 \dots 0,7) U_{zn}$$

lehet.

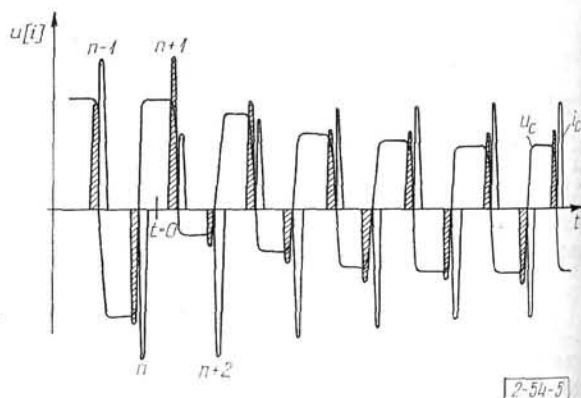
Megépítették és kipróbálták a kísérleti, gyújtásvezérléssel ellátott váltóirányítót. A szabályozókör blokkvázlatát a 4. ábrán láthatjuk. Ez a t_s gyújtási időpontot úgy változtatja, hogy kvázistacionárius üzemben, ha az U_z a megengedett tartományban ingadozik, akkor I_2 állandó marad.

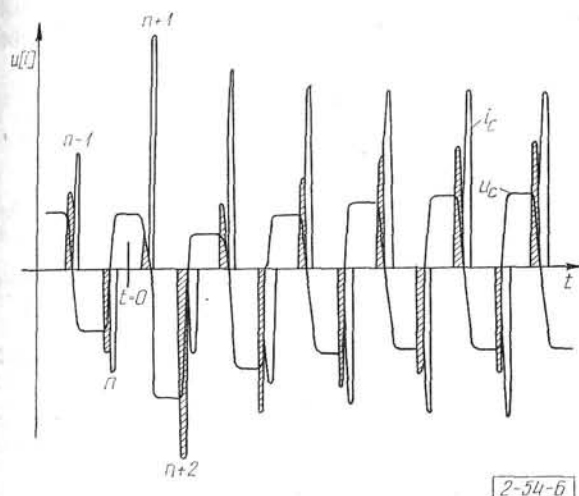
4. ábra. A gyújtás t_s időpontját szabályozó kör blokkvázlata változó közbensőkori feszültség mellett

A szabályozókör méretezését nehezíti, hogy a váltóirányító holtideje nagy hatással van a dinamikus viszonyokra, továbbá, hogy a holtidő és a körerősítés erősen munkapontfüggő.

A mérési eredmények igazolták, hogy a gyújtásvezérlés az előírt $0,4 U_{zn} \leq U_z \leq U_{zn}$ tartományban hatásosan működik. A mérések azt mutatták, hogy a közbensőkori feszültség megengedhető változási sebességét a szabályozókör dinamikája korlátozza. A következőkben ezzel a korlátozás-kiküszöböléssel foglalkozunk.

5. ábra. A kondenzátor feszültségének és áramának minőségi változása, ha a gyújtás időpontja rögzített és U_2 -t $t = 0$ -ban U_{zn} -ról ugrásszerűen $U_2 = 0,7 U_{zn}$ -re csökkentjük

6. ábra. A kondenzátor i_c áramának és u_c feszültségének minőségi változása, ha a gyújtás időpontja rögzített és U_z -t $t = 0$ -ban $U_z = 0,7 U_{zn}$ -ről ugrásszerűen U_{zn} -re növeljük.

3. Gyújtás- (időpont-) vezérlés gyorsan változó közbensőkori feszültségekre

A dinamikus szempontból is kiváló gyújtásvezérlés alapjául a váltóirányítóban a közbensőkori feszültség szinuszos változtatásakor lejátszódó kiegyenlítőési folyamatok szolgálnak.

Az 5. és 6. ábrán a kondenzátor feszültségének és csúcsáramának időfüggvényét láthatjuk a gyújtás időpontjának változtatása nélkül. Ha a közbensőkori feszültség csökken, az áramcsúcsértékek állandósult értéke is kisebb lesz. Az átmeneti folyamatot lényegében a kommutáló rezgőkör jósága határozza meg.

3.1 A közbensőkori feszültség csökkentése

Az U_z közbensőkori feszültséget a $t=0$ időpontban csökkentve a változást követő $(n+1)$ -edik oltóimpulzus nagyobb, az $(n+2)$ -edik oltóimpulzus pedig kisebb a szükségesnél (5. ábra). Így időnként csökken a kommutálóképesség. Ezt a gyorsan csökkenő közbensőkori feszültség ellenére is fenn lehet tartani, ha kommutáció közben a $(t_s)_n$ nyújtási időpontot a kondenzátor $(I_2)_n$ csúcsáramának függvényében változtatjuk úgy, hogy az $(n+1)$ -edik kommutációnál $(I_2)_{n+1} = I_{2\text{előírt}}$ teljesüljön, amennyiben a szabályozási tartomány lehetővé teszi. A

$$(t_s)_{n+1} = f(I_{2n}, I_{2\text{előírt}})$$

összefüggés vezérlési jellegzőgörbéként ábrázolható.

3.2 A közbensőkori feszültség növelése

A közbensőkori feszültség hosszú vagy rövid csökkenését követő feszültségnövekedés következtében a feszültségmódosítást követő első oltóimpulzus kisebb lesz a szükségesnél. Ezen oltóimpulzus amplitúdóját a közbensőkori feszültség abszolútértékének változása határozza meg.

A kommutálóképesség így nem biztosítható, még a vezérlés módosításával sem. Ezért a közbensőkori feszültség ΔU növelésének mértékét a két kommutáció közötti időben a kommutálóképesség fenntartása érdekében az (5) egyenlet szerint kell korlátozni.

$$\Delta U = \left(1 - \frac{I_k}{I_a}\right) U_z, \quad (5)$$

ahol

ΔU a közbensőkori feszültség megengedett növekedése két kommutáció között;

I_k a kommutálandó áram;

I_a a legnagyobb kommutálható áram.

A közbensőkori feszültség megengedhető dU_z/dt növekedési sebességét a (6) egyenlet szerint, a következőképpen kaphatjuk:

$$\frac{dU_z}{dt} = 2 \Delta U f_p, \quad (6)$$

ahol

f_p az inverter frekvenciája.

3.3 A gyújtási időpont vezérlése a kommutálóképesség csökkenése nélkül

Ha az inverter terhelési viszonyai következtében a kommutálóképesség rövid idejű csökkenése sem engedhető meg, akkor a t_s gyújtási időpontot adaptív módon kell szabályozni úgy, hogy a kommutálókondenzátor u_c feszültsége az U_z csökkenése ellenére is mindig az $U_{ce} = U_{zn}$ névleges értéken maradjon.

Ezzel a fogással az inverter szükséges kommutálóképessége a gyújtási időpont vezérléséhez képest korlátozott, $0,65 U_{zn} \leq U_z \leq U_{zn}$ tartományban biztosítható. Hátrány, hogy az oltókori elemek (UT1, UT2, L3, C) áramterhelése a feszültségcsökkenés mértékétől függően 35%-kal is megnövekedhet. Ezeket a tényeket, valamint azt az időt, amely alatt az inverternek csökkentett közbensőkori feszültséggel kell üzemelnie, az alkatrészek méretezésekor figyelembe kell venni.

Összefoglalás

A feszültséginverter főtirisztoraira a gyújtási időpont vezérlésének megvizsgált változataival lehetséges az invertert csökkentett közbensőkori feszültséggel is üzemeltetni, a megadott korlátok között.

Alapvető fontosságú annak eldöntése, hogy a kommutálóképesség csökkenése megengedhető-e vagy sem.

Olyan alkalmazási esetekben, amikor az inverter kommutálóképességének csökkenése csökkentett közbensőkori feszültség esetén nem engedhető meg, a főtirisztorok gyújtási időpontját adaptív módon a közbensőkori feszültség függvényében egy előírt vezérlési jellegzőgörbe szerint kell szabályozni úgy, hogy a kommutálókondenzátor feszültsége mindig névleges értékű legyen. E változat hátránya a közbensőkori feszültség megengedett feszültség-ingadozási tartományának csökkenése, illetve az oltókori elemek növekvő áramterhelése.

Ha a kommutálóképesség rövid idejű csökkenése megengedhető, akkor ezek a hátrányok kiküszöbölhetők, és az inverter is olcsóbb lesz. A főtirisztorok gyújtási időpontját ekkor úgy kell vezérelni, hogy a kommutáló áramot létrehozó feszültség állandó maradjon. Ilyenkor a közbensőköri feszültség teljes ingadozási tartománya megengedett, és az oltóköri alkatrészek áramterhelése sem növekszik.

A gyújtási időpont szabályozása a közbensőköri feszültség kvázifolyamatos változása, illetve stacionárius üzemmód esetén megfelelő hatású, ugyan-

akkor azonban a közbensőköri feszültség gyors változása utáni első kommutáció segítségével nem befolyásolható.

IRODALOM

- [1] BRENNEISEN, J.—SCHÖNUNG, A.: BRD Offenlegungsschrift 2158663: Selbstgeführter Wechselrichter. Int. dl. HO2p 13/18.
- [2] MCMURRAY, W.: BRD Offenlegungsschrift 1438446: Wechselrichterschaltung. Deutsche Kl. 21 d2 12/03.